

ПРИРОДНО-ГЕОГРАФСКИ РЕСУРСИ ЛОВИШТА БАЧКЕ

NATURAL-GEOGRAPHICAL RESOURCES IN HUNTING GROUNDS OF BACKA

Ристо Прентовић*, Александра Драгин*

РЕЗИМЕ: Бачка је један од најразвијенијих ловно-туристичких региона у нашој земљи. Природно-географски ресурси ловног туризма садржани су у специфичним туристичким дестинацијама, тј. у ловиштима. Формирана на простору релативно мале површине, ловишта Бачке карактеришу међусобне сличности, али и битне разлике. Карактеристике ловишта Бачке проистичу из битних чинилаца њихових природно-географских ресурса, чије су круцијалне одреднице: географски положај, климатске особине, рељеф, педологија, флора и фауна и, посебно, насељеност релевантним врстама ловне дивљачи.

Кључне речи: природно-географски ресурси, ловиште, Бачка, ловни туризам.

ABSTRACT: Backa is one of the most developed hunting tourism regions in our country. Natural-geographical resources of hunting tourism are found within specific tourist destinations, i.e. hunting grounds. Although hunting grounds in Backa cover a small area, they are characterized by certain similarities and differences. The characteristics of hunting grounds in Backa originate from crucial factors in their natural-geographical resources: geographical position, climate, relief, pedology, flora and fauna, and especially wild game population.

Key words: natural-geographical resources, hunting grounds, Backa

УВОД

Ловишта Бачке су комплексне, хетерогене просторне целине чији су основни елементи природно-географски и друштвено-географски (привредни) ресурси. Ловиште представља фундаменталну просторну категорију ловног привређивања. Под ловиштем се подразумева одређена површина земљишта, воде и шуме, по правилу омеђена природним границама, која представља део станишта ловне дивљачи на коме деловање еколошких (природних, антропогенних и других) фактора омогућава гајење, заштиту и одрживо коришћење ловних ресурса. При том се под одрживим коришћењем ловних ресурса сматра рационалан и на нормама етичког

* Универзитет у Новом Саду, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Трг Доситеја Обрадовића 3, Нови Сад

кодекса ловства заснован лов и оптимално економско коришћење једне или више врста дивљачи и свих осталих сегмената из комплекса ресурса ловства.

Природно-географске ресурсе ловишта Бачке је могуће приказати кроз анализу следећих елемената: географски положај, климатске особине, рељеф, педологију и флору и фауну.

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ ЛОВИШТА БАЧКЕ

Бачка се налази у јужном делу Панонске низије и северозападном делу АП Војводине, односно у северозападном делу Србије и Црне Горе. Заузима простор између 45° 16' и 46° 22' северне географске ширине и 18° 36' и 20° 37' источне географске дужине. Граница Бачке на истоку се поклапа са главним током Тисе (граница према Банату) и креће се од државне границе са Мађарском до ушћа Тисе у Дунав. Јужну границу (према Срему) чини река Дунав. Западну границу Бачке представља део државне границе према Хрватској и креће се од Бачке Паланке на југу дуж тока Дунава ка северу, до државне границе према Мађарској. Северну границу Бачке чини државна граница према Мађарској, од села Бачки Брег (на западу) до живог тока Тисе (на истоку).

Површина Бачке је 9.244 км², што чини 42,89% укупне територије АП Војводине или 10,44% укупне територије Републике Србије. У Бачкој су у складу са Законом о ловству формирана 43 ловишта у укупној површини од преко 8.995 км² (899.536,60 ха). Ловиштима газдују следећи субјекти: ловачка удружења (27 ловишта), Ј.П. “Војводинашуме” (7), рибарска газдинства (7), Војска Србије и Црне Горе (1) и пољопривредно добро “Зобнатица” (1). У складу са катастрофском структуром и организацијом ловишта Бачке се могу сврстати у три групе: отворена, ограђена и ловишта на рибњацима.

У 15 општина Бачке (Суботица, Кањижа, Сента, Сомбор, Апатин, Кула, Мали Иђош, Оџаци, Врбас, Бач, Бачка Паланка, Бачки Петровац, Жабал, Тител, Темерин) је установљено по једно отворено ловиште, у општинама Ада и Бачка Топола по два отворена ловишта, док су на простору општина Бечеј, Србобран и Нови Сад формирана по три отворена ловишта, при чему је на територији две општине - Нови Сад и Сремски Карловци установљено једно ловиште. Ова ловишта се простиру на укупно 854.685,40 хектара.

Ограђена или комбинована ловишта (у даљем тексту ограђена ловишта јер им је основна намена узгој крупне, трофејне дивљачи у ограђеним деловима ловишта) се простиру уз леву обалу Дунава, на укупној површини од 35.883,60 ха. Субјекти који газдују овим ловиштима су Ј.П. “Војводинашуме” и В.У. “Карађорђево” (таб. 1). “Ковиљски рит” је отворено ловиште.

Табела 1. Основни подаци о ограђеним или комбинованим ловиштима Бачке

Table 1 Basic data of fenced and combined hunting grounds of Backa

РБР	Назив ловишта	Општина	Корисник ловишта	Повр. (ха)
1.	“Суботичке шуме”	Суботица	Ј.П. “Војводинашуме”	4.771,00
2.	“Козара”	Сомбор, Б. Мон.	Ј.П. “Војводинашуме”	11.764,00
3.	“Апатински рит”	Апатин	Ј.П. “Војводинашуме”	6.579,00
4.	“Камариште”	Оџаци	Ј.П. “Војводинашуме”	1.650,00
5.	“Плавна”	Бач	Ј.П. “Војводинашуме”	2.619,00
6.	“Ристовача”	Бач	Ј.П. “Војводинашуме”	1.586,00
7.	“Карађорђево”	Бачка Паланка, Бач	В.У. “Карађорђево”	6.914,60
УКУПНО				35.883,60

Табела 2. Основни подаци о ловиштима на рибњацима Бачке

Table 2 Basic data of hunting grounds at fish ponds of Backa

РБР	Назив ловишта	Општина	Корисник ловишта	Повр. (ха)
1.	“Колут”	Сомбор	Р.Г. “Колут”	232
2.	“Свилојево”	Апатин	ПИК “Јединство”	512
3.	“Српски Милетић”	Оџаци	Д.Д. “ДТД” - “Рибарство”	458
4.	“Мали Дунав”	Нови Сад	Д.Д. “ДТД” - “Рибарство”	950
5.	“Мостонга”	Бач	ППК “Агробачка”	905
6.	“Д-Рибњак”	Бечеј	ПИК “Бечеј”	650
7.	“Јегричка”	Жабалъ	Д.Д. “ДТД” - “Рибарство”	955
УКУПНО				4.662

Простире се на подручју општина Тител, Сремски Карловци, Инђија и Нови Сад у површини од 4.305,60 ха. Овим ловиштем газдује Ј.П. “Војводинашуме”.

У Бачкој је установљено 7 ловишта на рибњацима, чији су корисници предузећа која газдују водама (таб. 2). Захватају свега 0,5% територије Бачке. Ипак, они су значајан сегмент привредних потенцијала, односно важан елемент ловства и ловног туризма датог простора, нарочито ако се узме у обзир измена еколошких услова (станишта) на простору Бачке током последња два века (исушивање терена, мелиорација).

ГЕОМОРФОЛОШКО-ГЕОЛОШКЕ ПРИЛИКЕ

Бачка је највећа континуелна равница наше земље, дужине и ширине око 100 км. Изграђена је од седимената средње и горње плеистоцене и холоцене старости, првенствено речних и еолских наноса. Плеистоцене палеоклиматске флукуације су условиле вишефазну смену хладних и сувих, односно топлих и влажних климатских фаза. Наведене промене палеоклиматских услова суштински су одредиле ток морфогенезе рељефа ове области. Током хладних и сувих глацијалних периода доминирала је еолска акумулација, док су за време интерглацијалних фаза примат предузимали флувијални процеси (Марковић, 2000).

Надморске висине овог простора се крећу између 76 и 143 м. Равница јужне Бачке је настала померањем иницијалног корита Дунава дуж раседа између Сомбора и Бечеја ка Фрушкој гори. Главне морфолошке црте Бачке представљају плитке и широке долине Дунава и Тисе и еолске акумулације (Марковић и Павловић, 1995). Другим речима, на основу морфометријских и геолошких података, као и на основу генетских процеса, на територији Бачке се могу издвојити следећи облици: лесне заравни, лесна тераса, алувијалне равни и Суботичка пешчара.

Иако низијски рељефни облици, лесне заравни представљају највише орографске облике Бачке. Настале су током квартара и изграђене су од моћних наслага леса. Бачка лесна зараван (Телечка) је најпространија лесна зараван датог простора. Јужно од Суботице достиже висину до 125 м, док према југу, истоку и западу висина опада до 90 м. Тителски брег се простире између Тисе, Титела, Вилова, Лока и Мошорина. Захвата површину од око 94 км², облика неправилне елипсе. Висина се креће од 111 м (код Вилова) до 130 м (код Пајићевог салаша).

Бачка лесна тераса захвата највећи део површине Бачке. Настала је флувијалном ерозијом Дунава и Тисе и каснијом акумулацијом леса. Захвата површину од око 3.500 км², простирући се од државне границе са Мађарском, око Телечке, до алувијалне равни Дунава. Просечна надморска видина је око 80 м.

Алувијалне равни, ниске, влажне и водоплавне површине, су најнижа земљишта у Бачкој, представљена алувијалним равнима Дунава, Тисе и њихових већих притока. Благе и стрме косе их деле од лесних тераса. Висине одсека се крећу од 6 до 8 м.

Суботичка пешичара се простире уз државну границу према Мађарској, од бајмочког атара до Тисе. Састављена је од млађих наслага песка. Делови према Бачкој лесној заравни изграђени су од песковитог леса (Томић и сар., 2004).

Услед поменутих рељефних карактеристика, може се закључити да су сва ловишта Бачке равничарског типа (до 200 м надморске висине). Стога су геоморфолошки услови за распрострањење дивљачи у Бачкој повољни. Ипак, важнију улогу имају хидрографско-вегетацијске одлике географских целина, а на које делују и током године имају значајан утицај на живот дивљачи, климатске особине, тј. релевантни метеоролошки елементи и појаве на том простору.

КЛИМАТСКИ УСЛОВИ

Степско-континентална клима Бачке се огледа кроз четири изражена годишња доба, већа температурна колебања и амплитуде и оскудне падавине. Лета су топла и сува, док су у зимском периоду уобичајена нагла захваћења, која настају под утицајем продора хладних ваздушних маса са севера и истока Европе. Прве хладноће почињу у октобру и трају до марта (најизраженије су у јануару и фебруару). Ређе се јављају повишене јануарске температуре, настале под утицајем топлих западних и јужних ветрова. Летње температуре су високе и уједначене.

Средње годишње температуре ваздуха крећу се између 10,5°Ц и 11,2°Ц, а просечна годишња амплитуда од 22,6°Ц до 24,50 Ц. Средње јулске температуре износе око 22,50 Ц, средње јануарске температуре око -0,1°Ц до -2,0°Ц, док је средња температура вегетационог периода око 17,6°Ц. Јужна Бачка је топлија и влажнија од северног дела.

Просечне годишње вредности облачности се крећу око 5,5 десетина (покривеност неба облацима). Облачност утиче на ублажавање дневних температурних колебања ваздуха, нарочито зими (6,9 десетина), што се повољно одражава на дивљач. Просечна годишња количина падавина на подручју Суботице износи око 540 мм, Врбаса око 595 мм, а на територији Новог Сада око 650 мм (Марковић и Павловић, 1995). У току године се запажају два сушна периода - први у току зиме (децембар, јануар и фебруар), а други почетком јесени (септембар). Изражени максимум просечне месечне количине падавина јавља се у јуну. Падавине су углавном обилније током вегетационог периода, што погодује развоју шумске вегетације.

Карактеристични ветрови на подручју Бачке су северни, северозападни и кошава. Чести и јаки ветрови у почетку вегетационог периода могу да нанесу знатне штете изданцима и младим засадима у ловишту.

Наведени подаци указују на два критична периода за дивљач. Један период се јавља зими, када поља остају гола, те дивљач нема ни хране ни заклона. Други критични период је у мају и у првој половини јуна (максимум падавина) због подмлатка који тешко подноси екстремно влажне и често хладне дане (нарочито ноћи).

ХИДРОЛОШКЕ ПРИЛИКЕ

Иако простор карактерише мала просечна годишња количина падавина и малобројни и кратки токови (изузев Дунава и Тисе, који чине његове границе), хидрографски услови Бачке за потребе дивљачи су повољни. Томе доприноси разграната каналска мрежа и присуство појилишта у ловиштима.

Опште карактеристике речних токова Бачке су мали пад и миран ток са повремено високим водостајима. Неповољне одлике хидрографских прилика су веома честе пролећне поплаве река Дунава и Тисе, као и висок ниво и споро кретање подземних вода, које повремено излазе на топографску површину, испуњавајући бројне депресије и образујући многобројне баре. Плављењем станишта се нарушавају оптимални услови ловишта и доводи у питање опстанак дивљачи, нарочито младунаца (смањење фонда дивљачи). Поставља се питање и загађења површинских и подземних вода (нпр. Тисе – II-III класа бонитета), што може бити један од начина деградације вредности еко-система ловишта, посебно резервата.

Велики бачки канал (123 км) је изграђен у периоду 1793-1802. године, на првобитној линији отицања Дунава (Сомбор-Бечеј). *Мали бачки канал* повезује Велики бачки канал са Дунавом код Новог Сада. Основна улога каналског система Дунав-Тиса-Дунав је заштита од поплава, одводњавање подводних терена, наводњавање, пловидба и коришћење хидроенергије (Марковић и Павловић, 1995). У погледу ловно-туристичких ресурса Бачке, њихова улога се огледа и у водоснабдевању ловишта за потребе дивљачи.

Иако се на северу Бачке налази осам међудинских, еолских језера (Палићко, Лудошко, Слано, Крваво, Келебијско и др.), ловишта на овом простору (нпр. “Суботичке шуме”) су сиромашна водом, те хидрографски услови за потребе дивљачи нису повољни. Стајаћа вода се јавља у увалама, нарочито у време кишних година.

Хидролошки услови ловишта уз ток Дунава (нрп. “Козара”, “Плавна”, “Карађорђево”, “Ковиљски рит”) зависе искључиво од водног режима датог тока. Карактеристично је сезонско колебање висине водостаја. Максималан водостај се јавља у пролећним и раним летњим месецима (од априла до јула), а низак водостај у јесењем и зимском периоду (октобар, новембар). За потребе дивљачи воде у ловиштима има довољно током целе године, јер су поред Дунава ловишта обогаћена каналима, барама и мртвајама. Поплавне воде утичу на делове ловишта која нију заштићена насипима. У питању се мање површине ловишта. Стога се негативно дејство поплава не одражава знатније на стање у ловиштима, изузев у “Ковиљском рит”. Подземне воде представљају израженији неповољни хидрографски елемент, јер у зависности од водостаја Дунава могу обухватити веће површине ловишта (Малетин, 2005).

Мање периодично изливање реке (нижи пораст водостаја – до 400 цм) позитивно утиче на развој вегетације и обнављање воде у рукавцима и барама, односно обезбеђује довољне количине питке воде, као и могућност каљужања, што помаже заштити дивљачи од инсеката. Позитивно дејство површинских вода одражава се и на ниво подземних вода (значајно за развој вегетације на вишим гредама у поплавној подручја и у заштићеном делу од поплава).

Размештај хидрографских објеката у ловиштима централне и источне Бачке је неравномеран, а по количини и квалитету недовољан (нарочито у деловима ловишта удаљеним од канала Д-Т-Д и тока Тисе). Стога је присуство појилишта неопходно.

ПЕДОЛОШКЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ

Бројни типови земљишта који се јављају на подручју Бачке резултат су деловања сложених педогенетских процеса.

Земљишта на северу Бачке су песковита, различитог хемијског и механичког састава, а стога и производне способности. На дату разноврсност педолошких карактеристика утицало је више фактора: ветар, рељеф, ниво подземних вода, вегетација и човек. На местима где је ниво подземне воде висок, образоване су мочваре или ритска земљишта (забарени песак).

Основне карактеристике земљишта алувијалних равни реке Дунав је перманентна изложеност директним утицајима надземних и подземних вода (семитерестрична и субхидрична земљишта). Акумулативну површину терена карактерише наношење и таложења флувијалног материјала, услед чега долази до издизања речног корита, а на неким деловима, приликом

јаког надирања воде долази и до одношења (спирања) површинског слоја, што утиче на подмлађивање топографије. Најмлађи делови представљају простране алувијалне равни са песковитим наносима различите дебљине и гранулације. Основни тип земљишта ловишта “Козара”, “Апатински рит”, “Камариште” и “Ристовача” припада групи субхидричних и семитерастичних, односно семихидроморфних земљишта, као што је глеј, иловаста пескуша и песковита иловача. Присуство хумуса је такође изражено. За ловиште “Карађорђево” карактеристичан тип земљишта је алувијални псеудоглеј. Земљишта која су ван утицаја Дунава спадају у ред терестричних земљишта (лесивиране гајњаче и лесивирани чернозем), какав је случај са педолошким карактеристикама ловишта “Суботичке шуме” (Малетин, 2005).

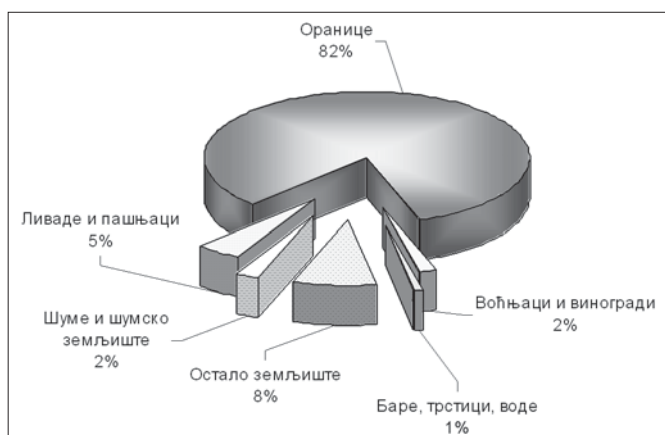
Овакав квалитет и размештај различитих типова земљишта указује на распрострањеност разноврсних биљних заједница, основног извора хране дивљачи.

ФЛОРА И ФАУНА

Биоценоза Бачке, као и целокупне Војводине, током последња два века трпи знатне последице највише услед интензивне пољопривредне производње. Пространства под самониклом вегетацијом (шумски комплекси, трстици, шеваришта, травнате површине) своје место постепено уступају културама (житарице, индустријско и крмно биље, воћњаци и др.). Бачке шуме се врло ретко јављају у чистим састојинама. Углавном су присутне мешовите шуме (храст, врба, липа, багрем, буква, цер, граб, брест, јасен и четинари). Изузетак су чистије храстове шуме у околини Бачког Моноштора и багремове шуме у Суботичкој пешчари. Барску вегетацију чине шаш, рогоз, трска, дрезга, бели и жути локвањ и др. Ипак, првобитна самоникла вегетација се задржала само на мањим површинама, углавном на оним које нису погодне за обраду.

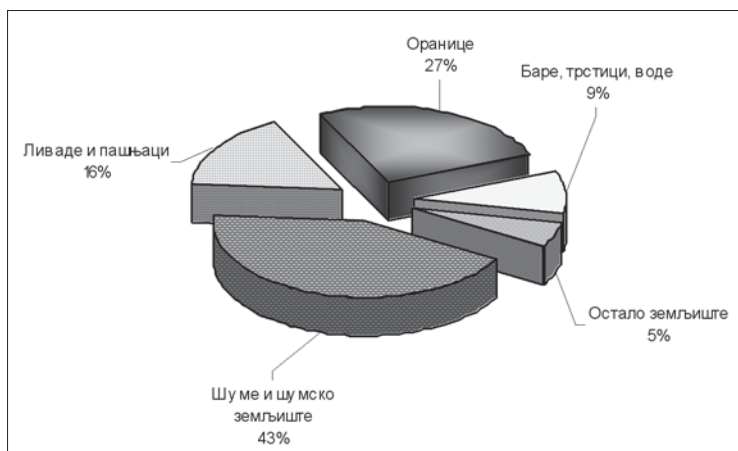
Мелиоративни радови су утицали на нестајање влажних станишта. Богата фауна мочварних птица веома је проређена, односно, многе врсте су ишчезле или им прети нестајање са ових простора (пеликан, лабуд, ждрал, велика бела чапља, дивља гуска и др.). Истовремено, задржали су се добри услови за птице културних поља (шева, препелица, фазан), глодаре (текуница, хрчак и др.) и зеца. Од сисара ишчезлих са простора Бачке вредно је поменути лоса и дабра (Група аутора, 1991).

У фауни Бачке су најзаступљеније следеће врсте дивљачи: јелен европски, срна, дивља свиња, лисица, дивља мачка, зец, твор, видра, хермелин, ласица, веверица, сиви пух, јазавац,

Графикон 1. Катастарска структура ловишта ловачких организација Бачке

Fig. 1 Cadastre's structure of hunting association's hunting grounds of Backa

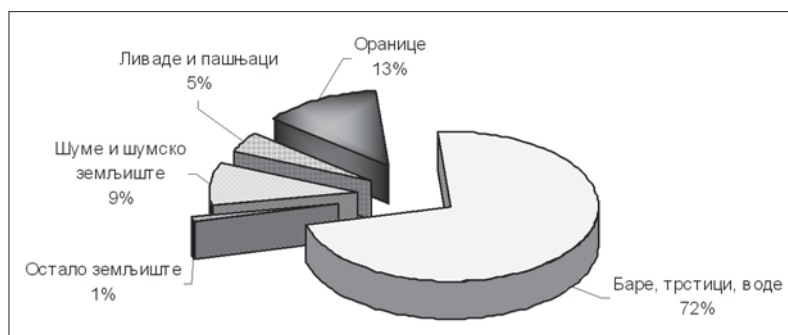
Графикон 2. Катастарска структура ограђених ловишта Бачке

Fig. 2 Cadastre's structure of fenced hunting grounds of Backa

куна златица, куна белица, ондатра, сове, соколови, јастребови, дивљи голуб (гривнаш), деглићи, сива врана, сврака, шљуке, грлица, гугутка, фазан, пољска јаребица, препелица, дивље гуске, дивље патке, барски петлован, барска кокица, креја, гњурци, ронци, гачац, вранци, ноћни потрк, жалари, црна и бела рода, чапље, лабудови, галегови, утве, еје, луње, кукавице, златовране, водомари и пупавци.

Отворена ловишта у Бачкој захватају површину од 852.149 ха (92,18% укупне територије Бачке). У највећем делу су обухваћена пољопривредним земљиштем (житарице, индустријско и крмно биље и др.), што одговара станишним условима гајења срнеће дивљачи, зечева, фазана и пољске јаребице, које су и главне гајене врсте ових ловишта (графикон 1). Ради постизања оптималних станишних услова, нарочито за узгој фазана природним путем и срнеће дивљачи, у ловиштима Бачке је неопходно повећати присуство шумских површина (галеријске шуме унутар пољопривредних усева). У структуру осталог земљишта улазе површине са следећим елементима: објекти за смештај ловаца-туриста, лугарнице, зграде домара, машинске радионице и други пратећи објекти, као и прилазни путеви.

На простору Бачке ограђена ловишта (са отвореним деловима) захватају укупну површину од 40.188,60 ха (4,35% територије Бачке). Према вегетационој структури ова ловишта су шумског или комбинованог типа (графикон 2). Јелен европски, дивље свиње и муфлон су предс-

Графикон 3. Катастарска структура ловишта на рибањацима Бачке

Fig. 3 Cadastre's structure of hunting grounds at fish ponds of Backa

тавници гајених врста ограђених делова ловишта. Пољска јаребица егзистира на површинама ловишта под пољопривредним културама, грмљем, ливадама и пашњацима (отворени део). Станишта сrneће дивљачи, зечева и фазана су агросистеми засејани монокултурама, затим живице, ливаде, пашњаци и рубови шума (отворени делови ловишта).

За ограђена ловишта оптимални станишни услови захтевају углавном шумске комплексе, што је и реализовано на простору Бачке. Потребно је култивисање мањих површина под крмно-травнатом вегетацијом (чистине, шумске ливаде и пашњаци) унутар шума. На пољопривредно земљиште дивљач излази у случају оскудице хране у шумама.

Ловишта установљена на рибњацима Бачке по структури земљишта и вегетације спадају у групу мочварних и ритских ловишта (графикон 3).

Баре, трстици и воде у ловиштима Бачке (отворена, ограђена и ловишта на рибњацима) обухватају укупну површину од 15.550,60 ха, што представља 1,68% површине Бачке. Ови простори су са аспекта ловног туризма значајна станишта за птице мочварице (дивље патке, дивље гуске итд.).

СТАЊЕ ЛОВНЕ ДИВЉАЧИ (ФОНД ДИВЉАЧИ)

Основни начини коришћења дивљачи за потребе ловног туризма су одстрел, продаја најквалитетнијих трофеја гајене дивљачи и продаја меса дивљачи. Део фонда се по потреби користи за пуштање у друга ловишта, а код ограђених ловишта и у поједине реоне (отворени део ловишта). Због тога је важан елемент природно-географских ресурса ловишта Бачке као основа ловног приређивања сваког ловишта фонд дивљачи, који се ловним основама ловишта пројектује за најмање 10 година. На основу постојећег и планираног фонда дивљачи формулише се план ловног привређивања (производња, нега, заштита и одстрел дивљачи), као и просторно уређење и унапређивање станишних услова у ловиштима. За разлику од производа намењених другим сегментима туристичке тражње, који природни простор и његове елементе користе у задовољењу потреба без директног физичког уништавања, код ловног туризма (одстрелног) јавља се својеврсна експлоатација и непосредна физичка “потрошња” основног природног ресурса. Стога корисници ловишта треба да спроводе планску активност узгоја и газдовања одређеном врстом, на начин да се обезбеди најмање проста репродукција постојећих фондова дивљачи.

У ловиштима Ј.П. “Војводинашуме” на територији Бачке је 2005. године фонд главних гајених врста износио: 2.041 грло европског јелена, 1.525 дивљих свиња, 728 грла сrneће дивљачи, 42 грла јелена лопатара и 121 муфлона. Бројност муфлонске дивљачи у ловиштима Бачке представља укупан фонд муфлона у ловиштима Војводине којима газдује Ј.П. “Војводинашуме”. Исти је случај и са фондом јелена лопатара.

Бројном стању дивљачи Бачке доприноси и популација гајених врста у ловишту “Карађорђево”: европски јелен - 400 грла, јелен лопатар - 300 грла, дивља свиња - 270 јединки, муфлон - 200, сrneћа дивљач - 200, вирџинијски јелен - 40, зец - 200, фазан - 300 и пољска јаребица - 50 (Малетин, 2005).

Значај гајења дивљачи у ограђеним ловиштима потврђују и подаци о бројности дивљачи у односу на 21,20 пута веће површине отворених ловишта на нивоу Бачке. Популација европског јелена на територији Бачке (2004. година) је око 2.023 јединки, а на територији Србије око 6.000 јединки. Овај број је и поред интензивне производње мали у поређењу са државама у околности. Аустрија броји око 90.000 јединки европског јелена и око 600.000 сrneће дивљачи, а по укупној површини свих ловишта (8.242.891 ха) и броју ограђених ловишта ова држава је компарабилна са Србијом (Leinter, преузето од Живковић, 2005).

Фонд главних гајених врста дивљачи у ловиштима којима газдују ловачка удружења Бачке је у 2005. години износио: 20.359 грла срна, 138.917 јединки зечева, 58.887 фазана и 9.753 јединки пољске јаребице (Малетин, 2005).

Од остале дивљачи у ловиштима Бачке су најзаступљеније следеће врсте: лисица, дивљи голуб гривнаш, дивље гуске, дивље патке, грлица, гугутка, препелица, шљуке и др. Субјекти који газдују ловиштима не утврђују, односно не приказују годишњи фонд ових врста дивљачи у обрасцима “Ловне евиденције”, у ловним основама и другој документацији. Стога је њихову бројност могуће приказати паушално, кроз процену популације датих врста на подручју Војводине.

Током 90-тих година 20. века на подручју Војводине просечно је зимовало преко 200.000 птица водених станишта (гуска глоговњача, лисаста гуска, патка глувара, риђоглава пловка и др.). Најважнији локалитети (зоне окупљања) у Бачкој су реке Дунав и Тиса, Лудашко језеро, рибњаци и др.

Голуб гривнаш, углавном станарица на просторима Бачке, важна је ловна врста. Најбоља станишта су уз речне токове (Дунав, Тиса) и равничарске шуме које управо карактеришу приобалне и северне просторе Бачке. Популација на зимовању и у пролазу кроз нашу земљу износи око 200.000-500.000 јединки, односно у Војводини око 20.000-60.000 гнездећих парова. Процењује се да у Војводини има око 20.000-50.000 гнездећих парова грлице. На простору Бачке највећа бројност ове врсте је у Суботичкој пешчари. Препелица се гнезди на подручју читаве Бачке (највише по рубовима пољопривредног земљишта), а популација у Војводини износи око 10.000-15.000 гнездећих парова (Ристић, 2003).

БОНИТЕТ ЛОВИШТА

Бонитет ловишта је појам који одређује степен прикладности ловишта и подразумева констатацију и оцену услова неопходних или веома битних за живот и развој популације одређене врсте дивљачи. Он се утврђује према релевантној научној методологији, чије норме и мерила важе на територији целе земље, јер су кодификоване и важећим правним прописима. **Основни чиниоци** од којих зависи живот дивљачи у ловишту су *храна, вода и мир*. Следећа важна група су **неопходни чиниоци** – *вегетација у ловишту, конфигурација терена, квалитет тла, клима и општа прикладност ловишта*. С обзиром да се еколошки фактори простора (биотички и абиотички) разликују у погледу интензитета, времена трајања и утицаја на различите врсте дивљачи, бонитет ловишта се утврђује у односу на сваку гајену врсту у деловима ловишта у којима постоје услови за живот и размножавање дивљачи – ловно-продуктивне поршине.

Већина ограђених ловишта Бачке су врло прикладна за гајење европског јелена, тј. спадају у први, а за дивље свиње у први и други бонитетни разред, што је последица адекватне интер-

Табела 3. Бонитетни разреди ограђених ловишта Бачке за гајене врсте
Table 3 Quality grades of fenced hunting grounds of Backa for harvested species

Ловиште	Европски јелен	Срнећа дивљач	Дивља свиња
“Суб. шуме”	-	III	-
“Козара”	I	III/IV	I
“Апатински рит”	I	IV	I
“Камариште”	-	III	II
“Плавна”	II	III	II
“Карађорђево”	I	III	I

венције узгајивача у датим ловиштима (целогодишње прихрањивање дивљачи, обезбеђивање мира у ловишту и др.). За срнећу дивљач, ограђена ловишта Бачке су трећег и четвртог бонитетног разреда (таб. 3). Ова дивљач се гаји у отвореним деловима ограђених ловишта, у којима је најчешће нарушен мир и знатно умањена општа прикладност ловишта (нпр. мали удео ливада и пашњака). Ловишта “Суботичке шуме” и “Карађорђево” пружају веома повољне услове (први бонитетни разред) за гајење муфлона и јелена лопатара.

На основу станишних услова у ловиштима, густине популације гајених врста дивљачи, кретања бројности по годинама, прираста и др., Ловачки савез Војводине је извршио грубу реорганизацију терена и утврђивање бонитета срнеће дивљачи (Малетин, 2005).

Установљено је да 100.069 ха Бачке (12,17%) пружа најповољније услове за гајење срнеће дивљачи - I бонитетни разред (ужи део Потисја и северна Бачка). Око 292.440 ха (35,55%) одговара II бонитетном разреду (углавном ужи део Подунавља и централни делови Бачке). Области III бонитетног разреда захватају површину од 417.340 ха или 50,74% територије (централни делови Бачке), а свега 12.738 ха (1,54%) је у класи IV бонитетног разреда (крајњи југ општина Бачка Паланка и Нови Сад).

Најповољнији станишни услови за гајење фазанске дивљачи у ловиштима Бачке (I бонитетни разред) су простори у североисточном и источном делу дате области – шири део Потисја и на западу Бачке, односно 225.735 ха (у укупној површини) или 27,44% територије Бачке. Јужни, централни и северни делови Бачке су II бонитетног разреда (517.623 ха или 62,73% територије). Области III бонитетног разреда се налазе на северозападу Бачке и на крајњем југу Бачке, на уском потезу уз ток Дунава (у општинама Бачка Паланка и Нови Сад), а обухватају укупну површину од 72.860 ха (8,86% територије Бачке). Простори који пружају најслабије услове за гајење фазанске дивљачи (IV бонитетни разред) се налазе на крајњем југу, уз ток реке Дунав, у укупној површини од 6.369 ха (0,77% територије Бачке).

Области I бонитетног разреда за гајење пољске јаребице се налазе у средњем делу Бачке (198.100 ха или 24,08% територије). У II бонитетни разред (299.341 ха или 36,39%) улазе површине општине Суботица, Бачка Топола, Србобран, Темерин, затим западни делови општина Сента, Ада и Бечеј, северни део општине Нови Сад, као и простор јужног дела општине Сомбор, северног дела општине Озаци и источног дела општине Апатин. Области III бонитетног разреда за гајење пољске јаребице се простиру у ширем делу Потисја и централном и северном делу општине Сомбор (174.650 ха или 21,23% територије Бачке). Четврти бонитетни разред захвата приобални појас Дунава и Тисе и северни део општине Суботица, у укупној површини од 150.496 ха (18,30% територије Бачке).

Централни, североисточни и југозападни делови Бачке пружају најповољније услове за гајење зечије дивљачи (I бонитетни разред) и захватају укупну површину 401.040 ха (48,75% територије Бачке). Други бонитетни разред, у површини од 188.294 ха (22,89% територије Бачке), обухвата северне и југоисточне делове дате области. Северозападни и јужни делови Бачке - 164.229 ха (19,97%) припадају III бонитетном разреду. За разлику од тога, западни део општине Сомбор и уски појас уз ток Дунава на југу пружају најслабије услове за гајење зечева (IV бонитетни разред), а обухватају свега 69.024 ха (8,39% територије Бачке).

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Ловишта су главне дестинације ловног туризма. Као таква, треба их пажљиво и квалитетно третирати, како би се перманентно увећавала њихова атрактивност. То се може постићи обезбеђивањем следећих претпоставки:

- Побољшавањем стања природно-географских ресурса, односно, оптимализацијом станишних услова и обезбеђивањем оптималног биланса популација животних врста и њихових јединки;

- Одржавање бројности врста и јединки ловне дивљачи у оквирима оптималног биодиверзитета екосистема, тј. уношење најмање онолико јединки колико је из њих изнето;
- Побољшавање кадровске и материјално-финансијске основе ловства, односно, ловног туризма у ловиштима, али и шире у туристичким и ловачким организацијама, предузећима и другим субјектима који газдују ловиштима, органима управе, инспекцијским службама и др.

На тај начин ће ловишта (па и ловишта Бачке) бити рентабилне и респектабилне туристичке дестинације, остваривати адекватан ловно-туристички промет, чији ће значајан део враћати (инвестирати) у развој ловства, с једне, и доприносити унапређењу привредне делатности својих средина, с друге стране. То је, истовремено, најбољи начин да се обезбеди перманентно очување биодиверзитета екосистема и заштите и унапређивања природе и животне средине предела у којима су лоцирана ловишта.

ЛИТЕРАТУРА

- Група аутора (1991): Велика илустрована енциклопедија ловства, том I, Грађевинска књига, Београд.
- Живковић, Д. (2005): Стање и могућности ловног туризма у ограђеним ловиштима Ј.П. Србија-шуме, Драслар партнер, Београд.
- Малетин, А. (2005): Ловно-туристички ресурси Бачке, магистарска теза, ПМФ – Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Марковић, Ј., Павловић, М. (1995): Географске регије Југославије (Србија и Црна Гора), Савремена администрација, Београд.
- Марковић, С. (2000): Палеогеографија квартара на терену Војводине, ПМФ, Институт за географију, Нови Сад (докторска дисертација).
- Прентовић, Р. (2005): Ловни туризам (скрипта), ПМФ – Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Прентовић, Р. (2006): Основи ловства (уџбеник у припреми), ПМФ – Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Ристић, З. (2003): Перната дивљач као део ловно-туристичке понуде Војводине, докторска дисертација, ПМФ – Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.
- Томић, П. ед (2004): Заштићена природна добра и екотуризам Војводине, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Нови Сад.